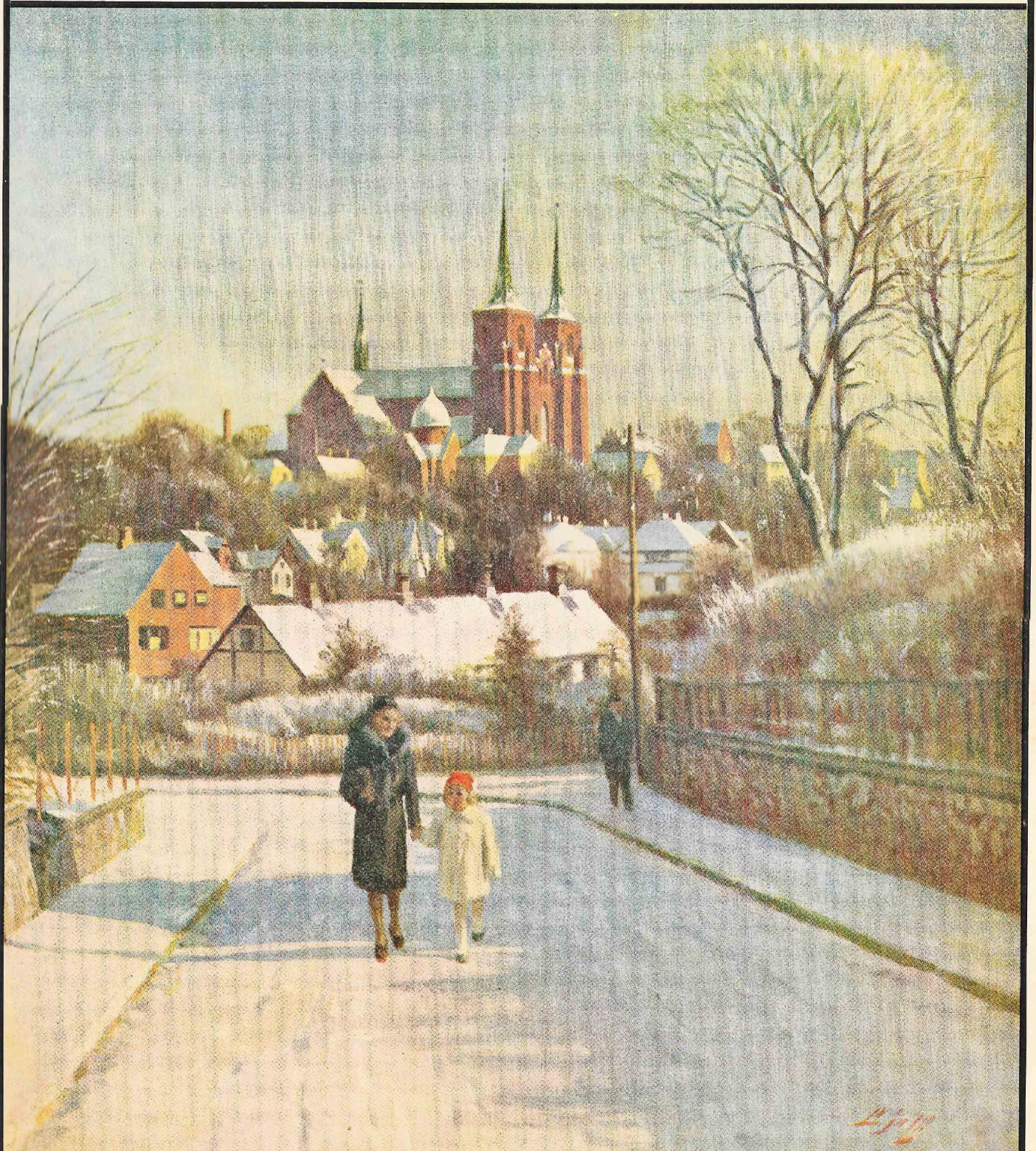

Jul i Roskilde

MINDER FRA ET LÆGEHJEM GENNEM 100 AAR

AF CARL SCHIØTZ

Min ældste Søn var paa Besøg hos sine Bedsteforældre i Roskilde; han var i den Alder, hvor han baade maatte følges til og hentes paa Jernbanestationen. Jeg hentede ham paa Københavns Hovedbanegaard og forvissede mig straks om, at han havde en stor Konvolut med Tegninger hos sig. Min Far havde anbragt Konvolutten i en Snor, som Drenge havde om Halsen, men jeg maa have baaret mig klodset ad, for da vi kom hjem til Hellerup, var Konvolutten væk, og Efterlysning i Avisen blev uden Resultat.

Det var Originaltegningerne til det gamle Lægehjem paa Bondetinget Nr. 4, de var udført af Arkitekt G. F. Hetsch og dateret 1847. — Mange Mennesker synes, at Huset er en kedelig graagul Kasse. Derom kan der jo diskuteres, men Bygningen er særpræget og indeholder mange smukke Rum. Den var ogsaa saa »rigtig« anlagt, at det kan have Interesse at sige et Par Ord herom. Der var paa den Tid Stænderforsamling i Roskilde, og det var Tanken, at Dele af Stueetagen skulde udlejes til Kontorer, som laa paa den ene Side af Porten midt i Bygningen. Paa den anden Side var der oprindelig Vognport og Køkkenopgang. I en Sidebygning var der Vaskehus, derover i en lav Mellemetage Værelser til Tjenestefolk. Hjælp var jo i de Tider baade billig og let at faa, og undertiden blev Tjenestepigerne i mange Aar hos deres Herskab, saa de hører med til Minderne om Familielivet. I en gammel Bygning i Forlængelse af Sidebygningen var der Brændselsrum og Stald til et Par Heste. Fra Porten gik man ind i en Hall, hvor Trappen svang sig i eet Løb op til 1. Sal, og hvor mærkelig nok ogsaa den eneste

Bondetinget Nr. 4 set fra Haven, o. 1870.

Karen Margrethe Borch, malet i sit 22. Aar (1837) af Eckersberg.

Trappe til nogle Kælderrum var. Det var en lang Tur fra Køkkenet, som laa i Sidebygningen, til Kælderen. Man maatte enten ned gennem Porten eller gennem Lejligheden paa 1' Sal og ad Hovedtrappen til Kældernedgangen. Paa 1' Sal laa mod Syd Venteværelse, Lægeværelse, Dagligstue og Sovekammer. Fra Trapperummet var en lille bitte Dør ind til Lægeværelset, saa Doktoren kunde smutte ind i sin Stue, uden at hverken Familien eller de ventende Patienter kunde vide, at han var kommet hjem. Min Far gik altid gennem Ventestuen, han

var demokratisk indstillet, men mon ikke hans Far gik ad den lille Dør, han saa efter Billedet at dømme meget aristokratisk ud i Diplomattrakke og høj Hat.

Mod Nord laa i en Udbygning lige over for Køkkenfløjen »Salen« eller, som vi kaldte den, Altanstuen med Udsigten over Roskilde Fjord, og Spisestuen, som var meget stor, men som sikkert allerede i min Bedstefars Tid blev delt, fordi der i det store Hus ikke var noget Børneværelse. I dette Børneværelse sov og spiste og legede Børnene sammen med deres Barnepige. Man kunde mellem Maaltiderne komme i Spisestuen, men der skulde Tilfaldelse til at komme ind i Dagligstuen, særlig »naar der var nogen«, og til de to Lægeværelser var der i al Almindelighed ingen Adgang for Børn.

Fra Spisestuen var der en Dør ud til en smal Vindetrappe, hvor man enten gik tilvejs op i et Taarnværelse, som oprindelig var et fuld-

stændig Glasbur med Vinduer til alle Sider og i min Barndom med en mægtig Udsigt til Domkirken og udover Fjorden. Nu er den fra 1' Sal næsten lukket og fra Taarnværelset meget indsnævret af store Træer.

Gik man ned ad Vindeltrappen, kom man ned i en Havestue med Udgang til Haven. Bygningernes Placering dannede en Gaard med en Post i Midten, som lignede en Ismand om Vinteren, — den er forlængst væk.

Min Bedstefar døde 1877, saa jeg har ingen personlige Minder om ham, men jeg ved, han var født i København, hvor han blev Student, studerede Medicin og tog Embedseksamen. 1832 kom han til Roskilde og blev 1837 gift med Karen Margrethe Borch, Datter af Forstander Rasmus Borch, som var en velhavende Mand, kunstinteresseret og Samler. Han var personlig Bekendt med den Tids Malere og med Arkitekt Hetsch, der byggede Huset saavel til Malerisamlingen som til Bøllig for sin elskede Datter og Svigersøn Lægen Carl Kokansky Schiøtz.

Da Stænderforsamlings Tid var kort, gik Kontorerne i Stueetagen over til at blive Udlejningsværelser, og jeg kan af Lejere nævne I. P. E. Hartmann, Geografen Erslev, Ove Gedde, Rektor Rafn og senere Domprovst Martensen-Larsen og Biskop Fønnesbech-Wulff. Det hører med til Minderne om Lægehjemmet, det var dejligt for Lægebørnene at have gode Venner i Stueetagen.

Jeg har som sagt ingen personlige Minder om min Farfar, men til Gengæld mange om min Farmor, min Fæster og min Farbror.

Efter min Farfars Død flyttede min Far ind paa Bondetaget i det store Hus. Familien bestod dengang af Mand, Kone og en spæd Datter, min ældste Søster, og der var 11—12 Værelser.

Saa blev største Delen af Malerisamlingen solgt, og for Indtægten blev der bygget et Nabohus til min Farmor og hendes to ugifte Børn. Haverne stødte sammen, og vi Søskende havde paa den Maade to Hjem.

Det er vanskeligt for os at sige, fra hvilket Minderne er stærkest. Min Farmor mindes jeg som en bleg, stilsfærdig, svagelig gammel Dame med hvid Kappe, naturligvis; hun døde et Par Aar efter, at jeg var kommet i Skole. Hun laa i aaben Kiste i Havestuen, og det var første Gang, jeg saa en død. Jeg husker det ganske tydeligt, men det kan kun de ældste af mine Søstre. Hvad vi derimod alle husker er, hvad vi har oplevet i det lille Hus, da min Fæster havde

overtaget det. Paa Hverdage var der interessant Hygge hun var ikke kedelig, Tante Milie, med sine »egne« Udtryk. Vi »tyggede« Lektier, vi »rendte« Tur, og vi elskede hende, skønt hun selv fandt det »Pokkers besværligt« at være elsket, og ingen Steder kunde et Familiegilde være festligere end hos hende. Hun havde en uhyre Bekendtskabskreds, og alle Steder

hed hun Tante Milie. Mange gamle Elever fra Frøken Lønholdts Skole kendte Frøken Schiøtz og hendes usentimentale Personlighed, der bag Skallen indeholdt saa megen Kærlighed til Mennesker i alle Aldre. Hun hører nødvendigvis med til Beskrivelsen af Lægehjemmet, og det er maaske tvivlsomt, om hun betød mest for Lægeforældrene eller Lægebørnene. Jeg har set min Mor komme grædende ind gennem

Haven ind til Tante Milie, som efter at have hørt paa de huslige Bekymringer sagde: »Du kunde have ladet være med at gifte dig, — vil du ha' en Kop Te?« Noget sentimentalt Forsøg paa at trøste faldt hende ikke ind, men Midlet var paa-lideligt og Virkningen ufejlbarlig.

Saa lidt om min Far. Han var med et lille Barns Udtryk en lang, flad Far, som Regel ikke meget talende, lidt træt i Udtrykket, som Læger kan være det, men han var en udmærket Vært i det gæstfrie Hjem, og baade Slægt og Venner holdt meget af at være der. »Det er nok Stuerne og Udsigten, der gør, at de synes saa godt om at være her«, sagde han, men der var nu ogsaa noget andet. Far var Læge paa Amtssygehuset. Da det voksede, fik han unge Hjælpere og blev Overlæge og Ridder og alt det. Men inden der kom Læger rundt om i Landsbyerne, havde han ogsaa en stor Landpraksis, og ofte blev han hentet ud en

Vinternat i aaben Vogn i Sne og Mørke. Det sled paa ham, og ikke mindre sled Vandringerne rundt i Praksis i Byen og Omegnen, ned ad Bakke og op ad Bakke, som det er i Roskilde. Han fik en Cykle, men til en Aftentur for Fornøjelse, ikke som vi nu bruger den, og anden indenbys Befordring kendte han ikke. Men han elskede Naturen, og midt i Travlheden en tidlig Foraarsdag, naar Solen skinnede, og den frosne Jord var tøet op til et behageligt Ælte,

Fru Helene Schiøtz.

Overlæge Alexander Schiøtz.

Dr. Schiøtz' Hus (lige for Domkirken) set fra Karen Olsdatter Stræde. Malet af J. Kornerup c. 1880.

saa kom han og spurgte, om vi vilde med til Boserup og se, om der var kommet blaa Anemoner paa Gærdet lige indenfor. Kunde vi bare faa nogle smaa kortstilkede Knopper med hjem til en flad Underkop, saa var han lykkelig over, at Livet aldrig skuffede. Døden var altid svær for ham, og aldrig sørgede han, som naar en Mor blandt hans Patienter døde i Barselseng, saa var han slaaet ned for den Dag.

Hans kæreste Ferieopholdssted i mange Aar var Kullen, og var han særlig udkørt, tog han til Norge ved Foraarstid. Luften deroppe gjorde ham godt.

Vi havde nogle Gange om Aaret Middagselskaber hjemme. Et af Selskaberne var i Reglen udelukkende Læger. Lægerne i Byen var gode Kolleger — og Sammenkomsterne var uhyre livlige. Da vi var Børn, elskede vi disse Selskaber, senere maaske knapt saa meget. Men saa var der andre Sammenkomster, som aldrig mistede deres Hygge og Charme. Der var »Grisen«, som bestod af fire Ægtepar, Boghandler Flensborgs, Sagfører Albrechtsens, Herredsfoged Meyns og mine Forældre. Mændene spillede Kort og samlede ind til en Skovtur med samtlige Familiemedlemmer, og Fruerne syede og snakkede, det var formløst og vældig hyggeligt. Herredsfoged Meyns rejste fra Byen og blev erstattet af Pastor Hatting og hans Kone.

Julen var Højdepunktet i Hjemmet. Børn, Tanter, Onkler og Forældre glædede sig til Juleaften. Der havde været mægtige Forberedelser med Julemad og Gaver. Den oplyste Domkirke og de gamle Salmer var Ouverturen. Vi gik i Kirke Mand af Huse, men det kneb for min Far at naa det, og vi saa alle, naar han kom og listede sig ind paa en beskeden Plads i Baggrunden. Bagefter samledes vi i Dagligstuen, slukkede Lamperne og drog saa i en lang Familiekaede gennem Stuerne over Trappegangen over i Altanstuen, saa man paa Afstand saa det store, straalende Træ, der var fyldt til Overflod med god Konfekt og med alle Sydens herlige Frugter. Det aandelige fik man i Kirken, saa naar vi ved Juletræet havde sunget et Vers af »Glade Jul«, var det sket med det, saa kom Gaveudpakning og Aftensmaaltid.

Min Far fik en skøn Død, og han fik talt med hver enkelt af os de sidste Dage. Han var, som nævnt, ikke meget meddelssom, derfor fik vi først efter hans Død at vide, hvordan han havde arbejdet med Bibelen. Hans Bibel var gennemstreget, og han anbefalede os at lægge Mærke til, at der i Jakobs Brev stod om de Ulykker, Tungen kunde forvolde, derfor var hans Tavshed blandt andet et Princip, og det var uhyre lidt, vi fik at vide om de Hjem, hvor han kom som Læge.

Saa var Lægehjemmet blevet Enkesæde, men det betød ikke, at det blev lukket. Min Mor og min Søster Charlotte, der var Adjunkt ved Latinskolen, var ikke til Sinds at gi' op. En Dag sad jeg med min Mor i Haven »under Kastanjen« og drøftede Spørgsmaalet. »Jeg vil gerne flytte hen i noget mindre«, sagde hun. — »Ja«, svarede jeg, »men du vil jo helst blive her, til vi bærer dig ud«. Jeg glemmer ikke hendes taknemmelige Blik, da hun svarede: »Ja, det vil jeg«, og saadan blev det. I over 60 Aar boede hun i de samme Stuer, og det er indlysende, at naar Manden er Læge paa Sygehus, i Byen og paa Landet, saa bliver det Konen, der bliver Centrum i Hjemmets daglige Liv.

Min Mor kom 14 Aar gammel i Huset hos sin Morbror, Pastor Vedel i Himmelev. Han havde 5 Sønner, der var eller blev voksne, mens hun var der, saa der var en stor Husholdning og ikke noget stille Hjem. Der blev stillet Krav til en ung Niece, hun maatte baade lave Mad, gøre rent, vaske, stryge, sy og lappe, og det var en Træning, som faa faar nu til Dags. Derfor var hun i hele sit Ægteskab en meget dygtig Husmoder, ja, ogsaa som Enke, lige til hun Aaret før sin Død faldt og brækkede Hoftten; det kom hun egentlig ikke over, skønt hun endnu et Aarstid sad i sin Stol og var flittig med sine Hænder. Maaske var hun knap saa dygtig til at lære fra sig som til at gøre Tingene selv. Der er en Ting, jeg mindes som et kolossalt Arbejde, det var Strygningen af alt det hvide Linned, som Kvinder den Gang brugte, og saa Gardiner fra Loft til Gulv, og der var højt til Loftet i vore Stuer. Lektielæsning var hun Fjende med, det maatte andre tage sig af, men Indkøb, Madlavning og Aftenhygge var hun god til. Først lidt Avislæsning, helst med Højtlæsning af det særlig spændende i »Roskilde Avis«, saa en lille Lur og saa Aftensnakken, saa hyggelig og gemytlig, saa det ikke glemmes hverken af os Søskende eller af mange, mange Gæster, der er kommet og har boet hos hende saa tit og saa længe, de ønskede det. Et Gæstekammer hos min Mor var et Sted, hvor man blev forkælet. En Pind i Kakkellovnen, kuldslaet Vand til at vaske sig i, Varmedunk til Frossenpindene og Te paa Sengen. Og saa var der det ved min Mors Gæstfrihed, at det blev aldrig bare til et Goddag og et Farvel. Dem, hun kendte, kendte hun for Livet og fulgte Dem i Sorger og Glæder. Var de ude af Sigte, saa skrev hun, ja, hendes Breve er et Kapitel for sig, for hun korresponderede med mange Hundrede Mennesker. Slægtninge, Venner, tidligere Tjenestepiger og helt nye Bekendte. Og det blev ikke ved Breve alene, de maatte ogsaa have Pakker. Hvor har vi rendt paa Posthuset i sidste Øjeblik, og hvor var en Farmorpakke en vidunderlig Ting. Lidt strik- ket eller syet, lidt spiseligt, lidt sødt og saa maaske en Blomst og et Brev med en »Femmer« i. —

Saa sad hun der i det gamle Hjem og blev ved med at være Slægtens og Vennernes Samlingspunkt til sin Død. Hun kunde ikke taale Stridigheder og blev ved paa sin kærlige Maade at kalde paa de stridende eller forurettede, til Striden ebbede ud og blev glemt.

Hun var imidlertid ikke alene om alt det. Min næstældste Søster, som endnu bor paa Bondetinget i det store Hus, gjorde sin store Indsats. Hun elskede sine Elever i Skolen, havde i mange Aar unge Elever boende hos sig og var en glimrende Pædagog for dem. Syg har hun været den største Del af sit Liv. Mange svære Operationer har hun gennemgaaet, saa ingen troede, hun kunde komme op igen og tage fat, men hendes Energi var ubændig, og det var vel nok egentlig hende, der holdt sammen paa det hele de senere Aar.

— — —

Nu bor der en syg Søster i det store Hus og en svagelig Søster i det lille Nabohus, og det bliver maaske Slutningen paa Lægehjemmets Historie gennem 100 Aar i samme Familie.